

27. ZASEDÁNÍ PORADNÍHO ORGÁNU MEZINÁRODNÍ AGENTURY ISBN

Londýn se v roce 1999 stal Mekkou mezinárodních systémů standardního číslování: po zasedání poradního orgánu Mezinárodní agentury (dále MA) ISMN na jaře, zde 20.23. října zasedal i poradní orgán MA ISBN. Dosud největší počet delegátů (55 z 31 zemí) se sjel v roce 30. výročí od chvíle, kdy též Spojené státy začaly používat do té doby britské standardní číslo knihy (SBN) a kdy se z národního systému stal systém mezinárodní (ISBN). V nové budově divadla Sadler's Wells, kde se jednání konala, připomněl tuto událost nemalého významu ve své zevrubné přednášce dr. Jürgen Ehlers z Německa, který stál s dalšími významnými osobnostmi (David Whitaker a Julian Blackwell z Velké Británie, Emery Koltay ze Spojených států a prof. W. Robert Müller z Německa) též u zrodu celého systému, jehož "matematické řešení" vymyslel prof. Foster z Londýna.

Za poslední rok vstoupilo podle sdělení ředitele MA ISBN dr. Hartmuta Walravense do systému ISBN osm nových zemí: Sierra Leone, Seychely, Bahrjan, Libanon, Nepál, Dominikánská republika, Haiti a Bhútán, takže celkem je zde 152 zemí sdružených ve 128 skupinových nebo národních agenturách.

Důležitým počinem je příprava nového vydání mezinárodní příručky uživatele systému ISBN, která by měla vyjít na jaře roku 2000. Největším problémem je zde určení rozsahu působnosti čísla ISBN - čemu všemu by se mělo přidělovat: za "knihu" se dnes považuje jak drobná brožura, tak online dostupná encyklopedie. Uvádění ISBN v tištěných publikacích bude volnější - rub titulního listu nebude jediným povinným místem, pouze jedním z více doporučených míst. Podstatně rozšířena bude také kapitola o vztahu ISBN k dalším standardním číslům a kódům, nejen k ISMN a ISSN, ale též k ISRC, DOI, ISWC, ISRN a ISAN. Některé země (Polsko, Chorvatsko) již novou příručku naléhavě potřebují, aby jejich příslušná ministerstva (kultury a průmyslu) mohla vydat výnos o nulové dani na knihy a časopisy (označené ISBN či ISSN). Tento "opačný" přístup (nikoliv: ISBN či ISSN se přiděluje tomu, co je "knihou" nebo "časopis", ale: "knihou" či "časopis" je to, co má ISBN nebo ISSN) k používání čísel ISBN a ISSN může vést paradoxně k tomu, že za knihy a časopisy budou považovány i jiné tiskoviny jen proto, aby dostaly příslušné číslo a neplatila se z nich daň...

Velmi zajímavá byla přednáška paní Any Marie Cabanellas z Argentiny o rozvoji systému ISBN v Latinské Americe. Při ní jsem si uvědomil, že zde není jen konfrontace se Spojenými státy, Velkou Británií či Nizozemskem a Švédskem, z níž mám jako vedoucí Národní agentury ISBN v ČR určité komplexy, pokud jde o šíři a efektivitu využití ISBN, ale je zde i konfrontace se zeměmi, kde systém ISBN bud' stále ještě není zaveden, nebo funguje sice řadu let, ale ještě s daleko menším

efektem než u nás.

Patrně nejzávažnějším projednávaným bodem byl vstup paní Sandy Paul ze Spojených států, která přednesla úvahu o možnosti zdvojnásobení kapacity ISBN. O tomto kroku jsou Spojené státy nuceny uvažovat v souvislosti s očekávaným rychlým rozvojem systému DOI (Digital Object Identifier), který umožní přidělovat ISBN knihám prezentovaným na internetu - a také v souvislosti s tím, že od 1. 1. 2006 přejdou všechny identifikátory produktů v provozovaných databázích v zemi na 13místné číslo. ISBN by bylo možno rozšířit o trojčíslí používané při jeho převodu do čárového kódu EAN. Při tomto převodu zatím platí pro knihy trojčíslí 978 (to by zůstalo i nadále), pro hudebniny 979. Zde by zůstalo pouze 979-0, tedy čísla, kterých se již v zemích systému ISMN používá pro hudebniny, ale zbytek kapacity čísla by se používal pro knihy: tedy rozsahy 979-1 až 979-9. Rozhodnutí musí padnout nejpozději do konce roku 2005, ale dosud nikdo si netroufne odhadnout, jaké bude. Rozšíření dnes desetimístného ISBN na třináctimístné s povinným používáním předčíslí určeného dosud pouze pro převod do čárového kódu je zásah natolik závažný, že by se jím okamžitě musel zabývat technický výbor ISO/TC 46, aby stihl připravit novou normu ISO, Mezinárodní agentura ISBN, která by musela zpracovat novou příručku uživatele, i jednotlivé země (změny národních norem, příruček, proškolení nakladatelů atd.). Přitom rychlé vyčerpání kapacity ISBN způsobené rozvojem systému DOI bylo v diskusi zpochybněno prof. Müllerem s tím, že tento rozvoj lze očekávat až po vyřešení autorskoprávních otázek, dříve nebudou autoři zpravidla ochotni uvolňovat své rukopisy pro online přístup. Dr. Walravens zase namítal, že online knihy nepotřebují čárový kód... Je jasné, že příští zasedání se bude tímto problémem znovu a důkladněji zabývat.

Velmi zajímavé byly jako vždy výroční zprávy jednotlivých agentur ISBN, jakož i zprávy o rozvoji systémů ISMN, ISSN a DOI a další projednávané body. Nás může mrzet, že v naší výroční zprávě tentokrát vzbudilo větší pozornost než výročí desetiletého fungování systému ISBN v České republice/Československu vysoké procento chyb, které čestí nakladatelé dělají při uvádění ISBN. Za loňský rok to bylo téměř 6 %, což je číslo značné. V zemích, kde je ISBN "průmyslově" využíváno (prostřednictvím books-in-print či systému teleorderingu pro objednávky) je chybovost nulová. Z toho prostého důvodu, že záznamy knih s chybnými ISBN nejsou do databáze nebo na CD-ROM vůbec zařazeny, protože nejsou využitelné. Pokud chce dát nakladatel knihu do prodeje, musí číslo v celém nákladu opravit. Jak toho dosáhnout u nás? Patrně hlavně rozvojem books-in-print. Jeho česká obdoba - Katalog skladovaných knih - dosud podle hrubého odhadu uvádí pouze pětinu produkce českých knih, které jsou na trhu (4000 z 20 000). Až jich zde bude uváděna valná většina a budou muset mít správné ISBN, budou nakladatelé nuceni věnovat tomuto číslu větší pozornost.

Příští zasedání poradního orgánu bude koncem října 2000 v Berlíně. Na konání dalšího zasedání v roce 2001 jsou tři kandidáti: Lucembursko, Itálie a brazilské Rio de Janeiro.

Antonín Jeřábek